

Richard Price, liberalismin unohdettu klassikko

Kati Mustala

Richard Pricea on pidetty yhtenä 1700-luvun brittiläisen moraalifilosofian merkittävimmistä edustajista. Häntä pidetään erityisesti intuitionistisen etiikan kehittäjänä. (Kts. Peterson 1984, Raphael 1947, Åqvist 1960) Pricen yhteiskuntafilosofiset kirjoitukset vaikuttivat puolestaan mm. Amerikan itsenäisyystaistelun johtohahmojen ajatteluun. Richard Price syntyi Walesissa 1723. Hänen vanhempansa olivat tiukkoja kalvinisteja, mutta Price alkoi jo varhain kapinoida kalvinistista oppia vastaan. Price jäi orvoksi nuorena ja hän muutti Lontooseen opiskelemaan. Pricen opinahjo oli dissentteri akatemia Coward's Academy, jossa hän opiskeli papiksi. Hän opiskeli myös matematiikkaa ja saikin aikaiseksi merkittäviä tuloksia todennäköisyyslaskennan alalla. Valmistuttuaan akatemiasta vuonna 1744 Price pääsi varakkaan liikemiehen perhepapiksi, virkaan, jossa oli aikaa keskittyä myös kirjoitus- ja tutkimustyöhön. Työnantajansa kuoleman jälkeen Price toimi pappina Lontoon seudulla mm. Newington Greenissa. Pricen pääteos *A Review of the Principal Questions and Difficulties in Morals* ilmestyi ensimmäisen kerran vuonna 1758, ja sen jälkeen siitä otettiin lukuisia uusia painoksia.¹ Pricen toiminta ei rajoittunut pelkästään papin viran hoitoon vaan hän kirjoitti muun muassa esseen Thomas Bayesin todennäköisyysteoriasta, kyseinen teko palkittiin kuninkaallisen tiedeseuran (Royal Society) jäsenyydellä 1765. Price kiinnostui myös valtion taloudesta ja perehtyi aiheeseen innokkaasti, jopa pakkomielteenomaisesti, ja julkaisi aiheeseen liittyviä kirjoituksia. Price oli erityisen huolissaan valtion velan kasvusta ja verotuksen kiristymisestä, etenkin kun veroja ei käytetty valtion velan maksuun. Pricen mielestä moraalit vaatii sitä, että jokaisen tulee maksaa velkansa. Pricen taidot talousasioissa

eivät jääneet huomiotta, hänen puoleensa kääntyi jopa ministerien taholta. Price oli perehtynyt myös henkivakuutuksiin ja niihin liittyviin laskelmiin. Voidaankin todeta, että Pricella oli tavanomaista paremmat lähtökohdat käsitellä vaikeita yhteiskunnallisia asioita. Toisaalta Pricen usko Newtonin teorioihin ja matematiikan yliveritaisuuteen muihin tieteisiin verrattuna saattoi vinouttaa hänen ajatteluaan. Esimerkiksi se, että Pricen mielestä matematiikan opiskelu on ylivoimaisesti paras tapa kehittää ajattelua tuntuu liioittelulta. Tosin Price lievensi kantaansa myöhemmällä iällä.

Price on tullut yhteiskuntafilosofian piirissä tunnetuksi saarnansa *A Discourse on the Love of our Country* (1789) ansiosta. Kyseinen saarna aiheutti vastalauseiden myrskyn, esimerkiksi tunnettu retorikko ja poliitikko Edmund Burke kirjoitti Pricelle vastineen, *Reflections on the Revolution in France* (1790), josta tuli konservatiivien klassikko. Burken mielestä Price edusti vaarallista vallankumouksellista ajattelutapaa, jonka tuhoisat vaikutukset olivat nähtävissä Ranskassa. Burke puolusti traditioon nojaavaa politiikkaa, jossa kaikenlaiset nopeat muutokset yritettiin välttää ja jossa nähtiin yksittäisten ihmisten olevan kykenemättömiä toimimaan rationaalisesti. Ainoastaan vuosisatojen aikana kumuloitunut viisaus oli luotettavaa. (Burken filosofiasta on kirjoittanut mm. Lock, 1985) Pricen puolesta ja Burkea vastaan kirjoittivat mm. Pricen hyvä ystävä ja oppilas Mary Wollstonecraft (*Vindication of the Rights Men*, 1790), ja Thomas Paine (*Rights of Man*, 1791).

»Dissentterit» oli yleisnimitys niille erilaisille protestanttisille uskonlahkoille, jotka eivät kuuluneet Englannin valtion kirkkoon.² Price kutsui it-

¹ Pricea luettiin paljon, esim. Pricen kirjoitusta *Observations on the Nature of Civil Liberty* (1776) myytiin 60 000 kopiota ja sen tiimoilta julkaistiin kahden seuraavan vuoden aikana 40 kirjoitusta, sekä Pricen puolesta että vastaan. (Watts 1978, 480)

² Dissentteri -nimitys yleistyi 1700-luvulla, sitä ennen uskonnollisia toisinaajattelijoina kutsuttiin mm. anabaptisteiksi, brownisteiksi, separatisteiksi, lahkolaisiksi, vapaakirkkolaisiksi ja nonkonfirmisteiksi. Nimitykset heijastelevat kirkon ja valtion välisiä suhteita tiettyinä ajankohtina. (Watts 1978, 2.) Wattsin mukaan

seään protestanttiseksi dissentteriksi. (Price 1992, 168) Price kannatti nk. areiolaisuutta³, yhtä monista protestanttisista suuntauksista. Areiolaiset olivat unitaristeja, ts. he eivät uskoneet kolminaisuusoppiin vaan pitivät Kristusta Jumalaa vähempiarvoisena, tosin osin pyhänä henkilönä. Vielä pitemmälle Kristuksen jumalallisen alkupe-
rän epäilemisessä ja unitarismissa menivät sociolaiset, jotka olivat saaneet puolestaan nimensä 1500-luvulla eläneeltä italialaiselta Fausto Sozzinilta (Sociukselta). Joseph Priestley, Pricen hyvä ystävä, oli sociolainen. Hänen mielestään Jeesus ei ollut sen enempää Jumalan luoma kuin leivän pala. (Watts, 1978, 477.) Areiolaiset asetuivat kalvinistien ja sociolaisten väliin uskonnollisissa käsityksissään. Dissenttereitä ei yhdistänyt oikeastaan mikään muu kuin se, etteivät he halunneet kuulua valtion kirkkoon ja että he ajoivat uskonnon vapautta, ts. jokaisen oikeutta harjoittaa omaa uskontoaan omantuntonsa mukaisesti. He eivät hyväksyneet valtion puuttumista uskon asioihin missään suhteessa. Teologisista kysymyksistä dissentterit eivät olleet keskenään samaa mieltä. Raamattu oli ainoa auktoriteetti, jonka edessä he suostuivat nöyrytykseen, kukin ryhmä omalla tavallaan, mutta kuninkaan ja maallisen vallan kanssa he eivät halunneet tehdä kompromisseja.

Dissenttereiden yhteiskunnallinen asema ei ollut kehuttava 1700-luvulla: he eivät esimerkiksi päässeet valtion virkoihin. Tämä johtui siitä, et-

englantilaiset uskonnolliset toisinajattelijat saivat alkunsa kahdesta teologisesta lähteestä: uskonnollisesta radikalismista ja kalvinismista. Edellisen juuret löytyvät mannermaisesta anabaptismista ja lollardismista. Tässä suuntauksessa Raamatun kirjaimellinen tulkinta on keskeisellä sijalla, samoin usko siihen, että Kristus kuoli koko maailman ihmisten puolesta ja lisäksi Calvinin predestinaatio-opin vastaisuus. Jälkimmäinen näistä edustaa englantilaista puritanismia, jossa korostetaan Jumalan absoluuttista valtaa ja kalvinistista predestinaatio-oppia, jonka mukaan osa ihmisistä on jo ennakoitua määrätty pelastettaviksi.

Dissenttereiden historia alkaa varsinaisesti 1500-luvun puolivälin paikkeilta, jolloin Edward VI:n ollessa kuninkaana Englannin valtionkirkon doktriinit muuttuivat katolisista protestanttiseen suuntaan. Kuningatar Maria I:n (Maria verinen) aikainen yleinen kääntyminen takaisin katolilaisuuteen johti protestanttien vainoihin. Kaarle I:n aikana puritaanit (Calvinin kannattajat) vieraantuivat kirkosta lopullisesti. Toleration Act (1690) helpotti hieman dissenttereiden oloja, he saivat pitää kokouksiaan erityisen luvan saaneissa taloissa.

³ Areiolaiset olivat saaneet nimensä Areiokselta, 300-luvulla eläneeltä aleksandrialaiselta papilta, joka tuomittiin harhaoppisuudesta vuonna 325 Nikean kirkolliskokouksessa.

teivät dissentterit voineet uskonsa takia vanna uskollisuuden valaa (Test Act) anglikaaniselle kirkolle. Kyseinen vala vaadittiin kaikilta valtion virkamiehiltä, myös sotilailta. Alun perin valan oli tarkoitus pitää katolilaiset pois viroista mutta se esti tehokkaasti myös muiden uskonnollisten ryhmien jäsenten pääsyn valtion virkoihin. Dissenttereitä ei myöskään hyväksytty Cambridgen tai Oxfordin yliopistoihin suorittamaan tutkintoja. Dissentterit perustivat omia kouluja ja yliopistoja, joiden väitetään olleen huomattavasti korkeatasoisempia kuin viralliset yliopistot olivat.⁴

Määrällisesti dissenttereitä ei ollut paljoakaan, vain noin 6% englantilaisista ja walesilaisista kuului dissenttereihin. Silti heidän merkityksensä yhteiskunnalliselle ja teologiselle keskustelulle oli huomattava. Wattsin mukaan poliittinen radikalismi ei muuttunut Englannissa kristinuskon vastaiseksi juuri dissenttereiden vuoksi, sillä dissentteriyys ja poliittinen radikalismi kulkivat käsi kädessä. (Watts 1978, 4.) Tyytymättömän (nousevan) keskiluokan oli helpompi löytää aatteellinen kotinsa dissenttereiden piiristä, jotka olivat kuitenkin kristittyjä, kuin luopua kristinuskosta kokonaan. Uskonnollisen vapauden vaatimukset yhdistyivät poliittisen vapauden vaatimuksiin varsin hyvin. Puritanistiset arvot, itsekuri, individualismi, vastuu, työ ja asketismi, tulivat nousevan keskiluokan arvoiksi.

Monen aikalaisensa tavoin Price suhtautui tulevaisuuteen optimistisesti. Price uskoi Jumalan tuhatvuotisen valtakunnan tulemiseen. Millennialistit, kuten heitä kutsutaan, uskovat ilmestyskirjan ennustusten toteutuvan.⁵ Ennustusten mukaan ihmiskunnalla on edessään paremmat ajat. Lisäksi myös historia osoittaa, että ihmiskunta kehittyi kohti täydellisyyttä. Luonnontieteiden nousu, uudet keksinnöt ja poliittisten järjestelmien muutokset, kuten esim. Amerikan itsenäisyystaistelu, tulkittiin merkeiksi uuden valtakunnan tulosta. Pricen mukaan myös järjen avulla voitiin päätellä, että paremmat ajat ovat koittamassa ihmiskunnalle. (Price 1992, 154) Price kehotti kuulijoitaan kuitenkin kunnostautumaan jo tässä elämässä, sillä se on jokaisen velvollisuus. Ihmisten tulee pyrkiä elämään aktiivisen ja hyveellisen kansalaisen tavoin.

⁴ Tosin näillä yliopistoilla ei ollut käytössään samoja resursseja kuin valtiovalan tukemilla yliopistoilla. Dissetteryliopistojen rappio alkoi 1700-luvun lopussa ja ne hävisivät vähitellen kokonaan.

⁵ Kristus hallitsisi yhdessä pyhien kanssa maan päällä tuhat vuotta ennen varsinaista tuomiopäivää ja maailmanloppua.

Pricen mukaan Jumala on kaikkivoipa, kaikkietävä ja hyväntahtoinen. Price oli newtonilainen ja hänen tulkintansa mukaan Jumalan olemassaolon todistus perustui Newtonin teorioihin maailmankaikkeudesta. (Zebrowski 1994, 27) Jumalan olemassaolosta todistivat hänen luomistyönsä. Pricen mukaan Jumalan suunnitelma toteutuu, sillä Jumalan kaitseminen pitää siitä huolen. Jumala on läsnä kaikkialla ja kaitsee maailmaa lakkaamatta. Ihmiset ovat maan päällä ikään kuin koeajalla, kuoleman jälkeen hyveelliset palkitaan ja pahat saavat rangaistuksensa oikeudenmukaisen Jumalan toimesta. Kuoleman jälkeinen elämä Jumalan yhteydessä on se palkinto, jota kannattaa tavoitella. Tavoitteeseen voi päästä vain tekemällä velvollisuutensa itseään ja Jumalaa kohtaan. Jokaiselle ihmiselle tulee taata vapaus toimia omantunnon mukaan, muuten läisen elämän tavoittelemisen ei voi onnistua. (Thomas 1991, x)

Price erottaa Jumalan ja moraalin toisistaan. Moraali on ikuista ja muuttumatonta, lisäksi se on Jumalan tahdosta riippumatonta. Pricea on pidetty platonistina, sillä hänen ajatuksensa muistuttavat Platonian monissa kohdin. (Ks. Zebrowski 1994, Äqvist 1960) Jumalan tahdosta riippumatta ihmisillä on mahdollisuus vapaan tahdon toteuttamiseen ja moraalisesti oikein toimimiseen. Jumalan tehtäväksi vain huolehtia hyveellisten ihmisten palkkioista ja paheellisten rangaistuksista. Itseasiassa Jumalan olemassaolo on välttämätöntä vain edellä mainitusta syystä. Price on kuitenkin vakuuttunut siitä, että jumalaton maailma olisi varsin lohduton paikka elää, sillä silloin ihmisillä ei olisi toivoa ikuisesta elämästä.

Price mainitsee filosofisiksi esikuvikseen Clarcken, Locken ja Butlerin. Hänen kritiikkinsä kohteena on mm. Hume, jonka moraalista ja uskonnollista skeptisismiä hän ei voinut hyväksyä, ja moral sense -teoriat, erityisesti Hutchesonin esittämässä muodossa. Monesta aikalaisestaan poiketen Price puolusti moraaliarvostelmien objektiivisuutta. Price oli intuitionisti, hänen mukaansa oikea ja väärä voidaan saada selville järjen avulla suoraan ja itsestään selvästi. Hän oli realisti, oikeellisuus on osa todellisuutta, ei mielen sisäinen asia. Hän oli rationalisti ja deontologisen moraaliteorian kannattaja. (Peterson 1984, 540) Price vastusti myös voluntarismia ja oli tässä suhteessa eri linjoilla Locken kanssa. Pricen mukaan Jumala ei voinut olla voluntaristinen, sillä tällöin hän olisi saattanut luoda minkä tahansa moraalin ihmisille, kuten Locken epistemologiasta saattoi päätellä. Volutaristinen Jumala olisi oikukas, hänellä ei olisi mitään kunnollista

moraalista luonnetta ja sen vuoksi hän olisi tuskin sopiva ihmisten moraaliseksi tuomariksi ja auktoriteetiksi. (Schneewind 1995, 586) Hyveen ja onnellisuuden välinen suhde paljastaa sen, miksi Jumala on tärkeä moraalien kannalta. Jos ihminen toimii hyveellisesti eli moraalisesti oikein, se ei takaa hänen omaa onnellisuuttaan. Moraalisesti hyvä teko ei tuota välttämättä onnellisuutta ja siksi moraalisesti hyvä ei tarkoita sitä, mikä tuottaa onnellisuutta, Price argumentoi utilitaristeja vastaan. Hyve voi tuottaa onnellisuutta ja edistää sitä, muttei välttämättä tässä elämässä. Pricen mielestä ainoastaan hyväntahtoisien ja oikeamielisen Jumalan olemassaolo takaa sen, että hyveelliset ihmiset palkitaan viimeistään kuoleman jälkeen.

Price korostaa järjen merkitystä moraalin yhteydessä. Päinvastoin kuin moraalitietokoulukuntalaiset, Price uskoo siihen, että tieto moraalista motivoi ihmisiä toimimaan moraalisesti. Emootioiden merkitys ei ole ensisijainen moraalin ollessa kyseessä, tosin emootioita ei voi sivuuttaa kokonaan, sillä ne ovat mukana moraaliarvostelmien teossa, mutta ne eivät ole määrääviä. Pricen mukaan jotkut teot ovat sisäisesti hyviä ja toiset huonoja. Järjen avulla voidaan erottaa hyvät teot huonoista. Mikään moraalista tai tunne ei kerro meille tekojen hyvyyttä tai huonoutta. Järkeä tavoittaa välttämättömiä totuuksia, ja jos moraaliarvostelma on tehty rationaalisen järjen avulla, sen objektiivisuus on taattu. Tieto oikeasta moraalista pakottaa meidät toimimaan moraalisesti. Tämä on meidän velvollisuutemme itseämme ja Jumalaa kohtaan.

Pricen mielestä jokainen ihminen on vastuussa omista teoistaan. Ihmiset eivät ole kuitenkaan syntyneet moraalisesti valmiina vaan heitä täytyy kasvattaa ja opettaa käyttämään rationaalista järkeään ja harjoittamaan hyveitä. Oppiminen ei ole helppoa, se vaatii paljon työtä ja itseuria. Price uskoi lujasti valistuksen ideaaleihin ja kasvatuksen voimaan. Price piti kasvatustieteitä yhtenä merkittävimmistä tutkimuksen aloista, sillä vain kasvatuksen ja koulutuksen avulla ihmiskunta voi nousta kohti täydellisyyttä ja parempia aikoja. Kasvatuksen tarkoitus on ohjata opiskelija ottamaan asioista selvää, eli käyttämään rationaalista järkeään autonomisesti, ei omaksumaan valmiita opinkappaleita.

Price jakaa hyveet eli moraaliset velvollisuudet, abstrakteihin ja käytännöllisiin hyveisiin. Abstrakti hyve on jotain, joka on objektiivisesti oikeata. Tämä voidaan tietää ainoastaan, jos kaikki merkittävät tosiasiat ovat tiedossa. Pricen mukaan tällaisen tiedon saavuttaminen on erit-

täin epätodennäköistä. Käytännöllinen hyve on jotain, joka on velvoittavaa suhteessa mielipiteisiimme tiedossamme olevista tosiasioista. Tällaisista tosiasioista me voimme yleensä tietää jotain. (Raphael 1947, x) Pricen mukaan tarvitaan myös kykyä käyttää järkeä, jotta voidaan toimia moraalisesti. Kaiken moraalisen toiminnan perusedellytys on kuitenkin vapaus. Vapaus ja järki yhdessä muodostavat yhdessä kyvyn toimia hyveellisesti. Toimijan intentio on kuitenkin se, joka ratkaisee hyveen moraalisen luonteen. Ainoastaan vilpittömin ja rehellisin aikein tehty teko on moraalisesti hyvä.

Price mainitsee »hyveiden» eli velvollisuuksiin kuusi pääalajia, joita ei voi asettaa keskenään absoluuttiseen järjestykseen, vaan joista täytyy valita tilanteen mukaan sopivin. Ensimmäinen on velvollisuus Jumalaa kohtaan. Toinen on velvollisuus itseä kohtaan, tai prudentiaalisuus. Kolmas on hyväntekeväisyys. Neljäs on kiitollisuus. Viidentenä on totuudellisuus tai rehellisyys ja viimeisenä oikeudenmukaisuus. Pricen asennoituminen moraalisiin on pragmaattinen. Tilanteen luonne määrää oikean käyttäytymisen, ei pelkästään mikään abstrakti teoria tai sääntö. Luultavasti käytännön työ seurakuntalaisten ongelmien parissa opetti Pricea tarkastelemaan asioita myös käytännön kannalta. (Dissentterit puuttuivat toistensa tekemisiin herkästi. Epäsopivasta käytöksestä saattoi seurata nuhteiden lisäksi jopa seurakunnasta erottaminen.)

Pricen filosofiassa moraalit ja politiikka eivät ole jyrkästi erillisiä alueita vaan ne ovat sidoksissa toisiinsa. Moraali on poliittisen teorian perusta, lähtökohta. Pricen poliittista teoriaa täytyykin lukea hänen moraalifilosofiansa avulla. Price itse piti tärkeimpänä esikuvanaan Lockea. (Price 1992, 20) Tosin hän oli Locken kanssa eri mieltä useissa filosofisissa kysymyksissä. Joitain yhtäläisyyksiä kuitenkin löytyy: Lockea seuraten Price erotti uskonnolliset ja maalliset asiat toisistaan. Uskonnon vapauden takaaminen ja suvaitsevaisuuden edistäminen ovat Pricen mielestä keskeisiä tavoitteita. Liberalismin oppien mukaisesti valtion tehtävä on turvata jokaisen kansalaisen elämä, vapaus ja omaisuus, muita velvollisuuksia ei valtiolla ole. Locken ja Pricen käsitys omaisuudesta ja oikeuksista on varsin yhteneväinen. Pricen mukaan hallitsijan valta perustuu sopimukseen, jonka kansalaiset solmivat. Jokaisella yhteisöllä on oikeus valita johtajansa ja hallita itseään. (Price 1992, 23) Price liittyy siis niitten liberalistien joukkoon, jotka argumentoivat sopimus-teorian puolesta. Pricen mielestä millään yhteisöllä ei ole oikeutta valloittaa tai alistaa toista

yhteisöä. Nämä periaatteet eivät täyttyneet Amerikan kohdalla, joka halusi irrottautua englantilaisten vallasta. Price argumentoiikin voimakkaasti amerikkalaisten oikeudesta ottaa komento omiin käsiinsä ja englantilaisten epäoikeudenmukaisia sotatoimia vastaan.

Pricen poliittisessa teoriassa vapauden ei muodoilla on keskeinen sija. Price jakaa vapauden neljään eri tyyppiin: fyysiseen, moraaliseen, uskonnolliseen ja poliittiseen. Fyysinen vapaus tarkoittaa sitä, että olemme vapaita toimijoita, päättämme vapaasti omista teoistamme ilman ulkopuolista vaikutusta. Moraalinen vapaus on kyky toimia moraalisesti kaikissa tilanteissa ilman moraalien vastaisten periaatteiden vaikutusta. Uskonnollinen vapaus on uskonnon harjoittamista omantunnon mukaan, ilman ulkopuolista painostusta. Poliittinen vapaus on valtion ja yhteisön vallankäyttöä ilman ulkopuolista asioihin puuttumista. Pricen mukaan autonomia, itsehallinta, on se yleinen idea, joka kulkee punaisena lankana kaikkien vapauden muotojen läpi. Ilman autonomiaa ei ole vapautta. Myöskään passioiden vallassa oleva ihminen ei ole vapaa. (Price 1992, 22) Kaikenlainen yksilön ulkopuolelta tuleva pakottaminen rajoittaa ihmisen vapautta. Ja ilman vapautta ihminen ei voi toimia aidosti moraalisesti. Minkä tahansa neljän edellä mainitun vapauden rajoittaminen rajoittaa ihmisyyttä ja muuttaa ihmisen eläimen kaltaiseksi olennoiksi. (Price 1992, 23)

Price kannattaa minimalistista valtiota, joka puuttuu ihmisten asioihin mahdollisimman vähän, tässä suhteessa Pricea voidaan pitää jopa libertaristina. »Jokaisessa vapaassa valtiossa jokainen ihminen on oman lakinsa säätäjä. Kaikki verot ovat ilmaisia lahjoja julkisille palveluille.» (Price 1992, 24) Pricen epäluulo valtiota kohtaan johtui Schneewindin mielestä mm. siitä, ettei Pricella, walesilaisella dissentterillä, ollut kovinkaan hyviä kokemuksia valtiosta. (Schneewind 1998, 387) Dissenttereille Amerikan ja Ranskan vallankumoukset näyttivät tarjoavan uudenlaisen mahdollisuuden irrottautua entisistä valtarakenteista.⁶ Pricelle uskonnollinen yhteisö, joka sääti omat lakinsa ja jonka jäsenet olivat valmiita noudattamaan moraalien asettamia velvollisuuksia, oli ihan teellinen malli oikeudenmukaisesta yhteiskunnasta. Price kannatti edustuksellista demokratiaa, muttei ollut kuitenkaan valmis antamaan äänioi-

⁶ Yhdysvallat nimitti Pricen kunniakansalaisekseen. Yhdysvaltain kongressi pyysi Pricea muuttamaan maahan vuonna 1778 mutta hän kieltäytyi vedoten korkeaan ikäänsä ja heikkoon terveyteensä.

keutta kaikille kansalaisille. Hän oli epäluuloinen köyhimpien kansanluokkien suhteen, sillä ne olivat liian sivistymättömiä ja elivät liian suuressa köyhyydessä. Köyhien äänet olisivat saattaneet olla ostettavissa. Price korosti isänmaallisuuden merkitystä kansakuntaa yhdessäpitävänä voimana, mutta isänmaallisuutta tärkeämpää oli universaali hyväntahtoisuus. Muitten maitten ja kansojen arvon tunnustaminen ja niitten kunnioittaminen on jokaisen terveen kansakunnan velvollisuus. Pricen puheissa näkyy valistuksen ajalle tyypillinen universaalin veljeyden aatteeseen uskominen. Ihmiset ovat samankaltaisia kaikkialla, heillä on samat oikeudet ja velvollisuudet, he ovat saman moraalilain ja saman Jumalan alaisia. Esimerkiksi orjuus oli Pricen mielestä moraalisesti tuomittavaa ja hän oli vakuuttunut siitä, että amerikkalaiset luopuvat orjien pitämisestä ennen pitkää.

Pricen moraaliteorian pragmaattinen luonne teki sen soveltamisen mahdolliseksi ja poliittisen teorian kannalta mielekkääksi. Price korosti sitä, ettei moraalista arvostelmaa voi tehdä a priori, vaan että jokaisen päätöksen yhteydessä on otettava vallitsevat olosuhteet huomioon. Olen Zebrowskin kanssa samaa mieltä siitä, että Pricen avulla 1700-luvun Englannin poliittisen filosofian kenttä selkiytyy, sillä Price edustaa aikansa ajattelua ja siinä tapahtuneita muutoksia sängen valaisevalla tavalla.⁷ Vaikuttaa siltä, että Ranskan ja Amerikan vallankumoukset ovat vie-neet huomion pois siitä, mitä Britannian sisällä tapahtui 1700-luvun loppupuolella. Kuitenkin Englannin kanaali ja Atlantin valtameri näyttivät olevan helposti ylitettävissä noihin aikoihin; ihmiset ja ajatukset liikkivat maasta ja mantereelta toiselle ja brittiläisten ajattelijoiden vaikutus sekä Ranskan vallankumoukseen että Amerikan yhdysvaltojen syntymiseen on kiistaton.

LÄHTEET

- Lock, F. P: *Burke's Reflections on the Revolution in France*, George Allen & Unwin, London 1985.
- Peterson, Susan Rae: The Compability of Richard Price's Politics and Ethics, *Journal of the History of Ideas* Vol. XLV, No 4. (1984): s. 537–547.
- Price, Richard. (Ed. D. O. Thomas): *Political Writings*, Cambridge University Press, Cambridge 1991.
- Price, Richard (Ed. D. D. Raphael): *A Review of the Principal Question in Morals*, Oxford University Press, London 1947 (1758).
- Raphael, D. D: Esipuhe teokseen Price (1947).
- Schneewind, Jerome B: *Moral Philosophy from Montaigne to Kant. An Anthology*, Vol. II, Cambridge University Press, Cambridge 1995.
- Schneewind, Jerome B: *The Invention of Autonomy. A History of Modern Moral Philosophy*, Cambridge University Press, Cambridge 1998.
- Thomas, D. O: Esipuhe teokseen Price (1992).
- Watts, Michael R: *The Dissenters. From the Reformation to the French Revolution*, Vol. I. Clarendon Press, Oxford 1978.
- Zebrowski, Martha K: Richard Price: British Platonist of the Eighteenth Century, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 55, No 1 (1994): 17–35.
- Åqvist, Lennart: *The Moral Philosophy of Richard Price*, Almqvist & Wiksell's boktryckeri AB, Uppsala: 1960.

⁷ Martha K. Zabrowski mainitsee kolme traditiota, joista Pricen poliittinen ajattelu on saanut vaikutteita: klassinen republikanismi, Lockelainen sopimusteoria ja stoalainen filosofia, lähinnä Ciceron esittämässä muodossa. Pricen yhteiskuntafilosofiassa onkin Zebrowskin mukaan nähtävissä vaihteita, joissa kukin em. traditioista tulee vuorollaan näkyviin muita voimakkaammin. (Ks. Zebrowski 1994) Vaikka Pricea voidaankin pitää klassisen liberalismiin edustajana, täytyy myös muut traditiot ottaa huomioon. Itseasiassa voidaan kysyä, onko yhtään puhdasveristä klassisen liberalismiin edustajaa koskaan ollutkaan.